

Vergaderjaar 2000–2001 Nr. 218¹

26 873

Intrekking van de Wet op de studiefinanciering en vervanging door de Wet studiefinanciering 2000 (Wet studiefinanciering 2000)

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Zoetermeer, 16 februari 2001

Betr.: Stand van zaken behandeling motie Schuurman (26 873, EK 209 e).

Tijdens de behandeling van de Wet op de Studiefinanciering 2000 is in uw kamer de motie Schuurman aangenomen. Ik heb toegezegd de motie uit te voeren. Met deze brief informeer ik u over de stand van zaken.

Er is een verkenning uitgevoerd op een aantal universiteiten door gesprekken te voeren met studentendecanen en studie-adviseurs. De uitkomsten van deze verkenning beschrijf ik in deze brief. Op grond van de verkenning kan voorlopig worden geconcludeerd dat er aan de universiteiten wel degelijk aandacht is voor vragen en belangstelling van studenten voor tweede studies. Ik acht het verstandig om op basis van deze verkenning een nader onderzoek uit te voeren. Ik heb daartoe offertes gevraagd. De verkenning heeft in belangrijke mate bijgedragen om de vraagstelling van het onderzoek verder aan te scherpen.

VRAAGSTELLING EN AANPAK

De context van de vraag naar dit onderzoek is de zorg van de Kamer over de «bovenkant van de kwaliteit» van het hoger onderwijs: is het voor de getalenteerde – gekwalificeerde – studenten nog mogelijk meer dan één studie te volgen? Kunnen getalenteerde studenten worden aangemoedigd, door in bijzondere gevallen en onder strenge voorwaarden, een beperkt aantal jaren extra studiefinanciering te geven? Deze problematiek werd in het debat nadrukkelijk geplaatst in het licht van de verwachte tekorten aan hoog-wetenschappelijk personeel aan de universiteiten.

Om het onderzoek op de rails te zetten is een ambtelijke verkenning uitgevoerd met als doel de vraagstelling verder aan te scherpen. Tijdens een bijeenkomst van universitaire studentendecanen van 8 instellingen werd de gelegenheid geboden onze verzameling vragen te stellen.

¹ De eerder verschenen stukken inzake dit wetsvoorstel zijn gedrukt onder EK nrs. 209 t/m 209e, vergaderjaar 1999–2000.

Daarnaast zijn ter verdieping gesprekken gevoerd met studentendecanen en studie-adviseurs van de UT, UvA en de KUB. Op aanraden van de studentendecanen zijn de (facultaire) studie-adviseurs bij deze verkenning betrokken omdat zij inzicht hebben in de situatie op opleidingsniveau het gedrag van studenten. Studentendecanen zelf kennen de centrale instellingsregelingen vaak goed; studie-adviseurs de opleidingspraktijk. De achtergrond voor de keuze van de drie genoemde universiteiten is eenvoudig: UvA als grote en brede instelling, UT als technische instelling en de KUB als bijzondere instelling.

Begripsafbakening

Het gaat om het gelijktijdig volgen van twee studies. Het achtereenvolgens volgen van twee studies valt onder het begrip «stapelen» en dat is blijkens de Handelingen door de indieners van de motie niet bedoeld. Ook het na een hbo-opleiding volgen van een wo-opleiding, om als hbo'er zichzelf te «upgraden» naar wo-niveau valt er niet onder, omdat dit evenmin door de indieners van de motie is bedoeld. «Gelijktijdig» betekent niet, dat de twee studies op hetzelfde moment worden begonnen. Dat komt vrijwel niet voor. Meestal oriënteert een student zich in zijn eerste studiejaar, en besluit later er een tweede studie bij te gaan doen.

Tijdens de verkenning bij de decanen bleek, dat onderscheid gemaakt moet worden tussen aanpalende studies en het volgen van twee geheel verschillende studies. Het is uit de Handelingen niet op te maken of een van beide varianten bedoeld is. Daarom zullen beide varianten, twee verwante studies en twee niet-verwante studies, worden onderzocht. Voorts moet een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen het ingeschreven zijn voor twee of meer studies en het daadwerkelijk volgen van twee studies. Dubbele inschrijvingen komen veel voor, ongeveer 11 000 op een totaal van 160 000 studenten (7%), maar dat wil niet zeggen, dat al deze studenten een tweede studie volgen met het doel om hem af te maken.

Motieven voor het volgen van twee studies

Als belangrijkste motieven voor het volgen van twee studies noemen de decanen de volgende:

- één studie is onvoldoende uitdaging voor een briljante student
- het bereiken van meer verdieping, bijvoorbeeld door filosofie te doen naast een technische of natuurwetenschappelijke studie
- het verkrijgen van een betere uitgangspositie op de arbeidsmarkt, waarbij de eerste studie wordt gevolgd uit belangstelling, en de tweede om een goede baan te krijgen
- het verkrijgen van extra vaardigheden die de student voor zichzelf belangrijk vindt, of die hij kansrijk acht voor het vinden van een baan (dit is overigens ook te bereiken door extra vakken te doen, hiervoor is geen volledige tweede studie nodig)
- wetenschappelijke interesse
- interesse in het tussengebied tussen twee vakgebieden
- niet echt tevreden zijn met een eerste studie

Verschillende van deze motieven werden door de decanen onafhankelijk van elkaar genoemd en deze motieven lijken plausibel. Het is echter op grond van deze impressionistische uitspraken niet mogelijk een oordeel te geven over wat de belangrijkste motieven zijn.

Voorkomende combinaties

Vrijwel elke denkbare combinatie van twee opleidingen aan dezelfde instelling komt voor. Combinaties van opleidingen aan verschillende instellingen komen minder voor.

Als (veel) voorkomende combinaties van verwante richtingen werden genoemd:

- Informatica en elektrotechniek
- Technische natuurkunde en toegepaste wiskunde
- Elektrotechniek en technische natuurkunde
- Diverse technische richtingen en bedrijfskunde of bestuurskunde
- Economie en recht (er is aan de UU een combinatie van deze richtingen, waar een verzekeringsmaatschappij een 5e en 6e jaar studiefinanciering verschaft).
- Medische biologie en geneeskunde: de eerstgenoemde wordt vaak gekozen als parkeerstudie voor geneeskunde. Als een student na drie jaar wordt ingeloot, probeert hij vaak om de studie medische biologie ook af te maken.
- Een westerse taal en Europese studies
- Een willekeurige taal en algemene taalwetenschap
- Een willekeurige studie en filosofie
- Een conservatoriumopleiding en een academische opleiding (niet zijnde muziekwetenschap, wat ook wel voorkomt, maar minder). Dit is de enige genoemde variant van HBO+WO en ook van opleidingen bij twee verschillende instellingen. Meestal leidt het – aldus een decaan – tot een functioneren als semi-professioneel musicus, naast een normale baan op hoger niveau.

Bestaande stimuleringsregelingen

Er is een aantal regelingen die het volgen van twee opleidingen gemakkelijker maken. In Utrecht bestaan «twinopleidingen» met op elkaar afgestemde programma's. In Utrecht heeft men excellente tracés. In Twente wordt nagedacht over de mogelijkheid om 2 majors te doen. Aan de UVA kent men de bonusbeurs voor studenten die gemiddeld een 8 of hoger halen. Ze krijgen dan een half jaar extra studiefinanciering, betaald door de universiteit, om extra vakken te doen. Die tijd kunnen ze ook gebruiken om een tweede studie af te maken. Op de EUR biedt de faculteit economie de zogenaamde mr.drs.-programma's aan: een gecombineerd studieprogramma economie en rechten.

De studie-adviseurs zijn doorgaans als eerste op de hoogte van de logistieke belemmeringen met de roosters. De KUB meldt bijv. dat op opleidingsniveau wordt gezocht naar oplossingen door afstemming van college- en/of tentamenroosters.

Mogelijke belemmeringen

Veruit de meest genoemde belemmering voor het volgen van een tweede opleiding is volgens de gesprekspartners het niet op elkaar aansluiten van de roosters van de verschillende opleidingen. Ook werd enige malen opgemerkt, dat er opleidingen zijn met zoveel contacttijd (colleges en practica) dat het vrijwel onmogelijk is er een tweede studie bij te doen. Voorbeelden: biologie en tandheelkunde.

Een goede tweede bij de belemmeringen is het feit, dat studenten veel betaald werk doen. Dit is enerzijds nodig om SF en ouderlijke bijdrage aan te vullen, maar het is ook een cultuurverschijnsel: de tegenwoordige student neemt geen genoegen meer met een eenvoudige levensstijl, maar wil meer luxe, en is bereid daarvoor te werken.

Ook de studiefinanciering werd genoemd als belemmering, maar geen der geïnterviewden noemde SF als eerste. Wel werd gesuggereerd de

invloed van de studiefinanciering te toetsen door na te gaan hoeveel studenten twee studies volgden onder de opeenvolgende studiefinancieringsregimes van tempobeurs, prestatiebeurs en flexibele studiefinanciering.

Als mogelijke belemmering voor de toekomst werd de bachelor/masterstructuur genoemd. Gemakkelijk zou het idee kunnen ontstaan, dat daarmee het volgen van twee studies juist wordt vergemakkelijkt, door twee masters te doen, maar dat ligt, zo werd gesteld, niet voor de hand als het sterk uiteenlopende mastersopleidingen zijn. Een student zal dan wel eens gedwongen kunnen worden om ook twee bachelors te doen.

Overige punten

Door de studentendecanen wordt opgemerkt dat vooraf niet zichtbaar is welke studenten een tweede opleiding willen doen maar wie het als gevolg van de te hoge belemmeringen niet lukt om daaraan te beginnen. Studenten met een tweede opleiding hoeven niet automatisch «bollebozen» te zijn. Vooral geneeskunde studenten volgen tot nog wel eens de inloting een parkeerstudie die vervolgens toch gecombineerd blijft met geneeskunde.

TOT SLOT

Uit de verkenning concludeer ik dat universiteiten oog hebben voor de behoefte en de belangstelling van getalenteerde studenten en daaraan uitdrukking geven in bepaalde vormen van stimuleringsregelingen. Toch acht ik een nader onderzoek gewenst, om de volgende hypothesen met voldoende empirie te toetsen:

1. dat de studiefinanciering geen grote belemmering vormt voor het tegelijkertijd volgen van twee studies,
2. dat problemen voor het volgen van twee studies voornamelijk liggen in niet op elkaar aansluitende roosters en grote aantallen contacturen bij sommige studies,
3. dat echt getalenteerde studenten altijd wel manieren vinden om twee studies te volgen.

Ik heb inmiddels offertes gevraagd bij enkele onderzoeksbureaus voor het uitvoeren van dit onderzoek. Zodra de resultaten bekend zijn, zal ik uw kamer informeren.

Tenslotte merk ik op, dat het bij deze problematiek niet in de eerste plaats gaat om het volgen van twee studies, maar om de vraag hoe getalenteerde studenten kunnen worden uitgedaagd zich zo breed mogelijk te ontwikkelen. Ik meen, dat ook de ontwikkeling van een bachelor/masterstructuur meer mogelijkheden zal bieden tot diversiteit. In de aanloop naar deze structuurverandering is de tendentie nu al zichtbaar om bredere en uitdagende trajecten aan te bieden, ook gericht op excellentie. Voorbeelden zijn de initiatieven voor excellente programma's van het Utrecht University College en de recente aankondigingen van op excellentie gerichte Colleges van de Universiteit Maastricht en de Universiteit Twente. In veel opzichten bieden zulke initiatieven een alternatief voor een tweede studie.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,
L. M. L. H. A. Hermans

Gesprekspartners

Bijeenkomst Studentendecanen 15/12/00:

mw. F. Mallens (UvA), mw. T. de Boer (WAU), dhr. F. Volpp (RUG), mw. D. Geers (EUR), dhr. S. Benayad (UT), mw. L. Keeris (TUE), mw. M. Hezemans (KUB), mw. J. van Egmond (UU).

Casestudies:

KUB

dhr. drs. M. A. M. van den Akker (directeur Faculteit Wijsgerige Wetenschappen)

mw. drs. G. Korevaar (hoofd opleidingen Faculteit Economie)

UT

mw. dr. J. Ligteringen (studie-adviseur Faculteit Bedrijfskunde)

mw. dr. G. Jansen (studie-adviseur Faculteit Technische Natuurkunde)

mw. mr. C. van Dijken (studentendecaan)

UvA

dhr. F. van Kampen (studentendecaan)

Doelstelling en probleemaanduiding

Met het onderzoek wil het ministerie meer zicht krijgen over mogelijke stimulerende of belemmerende factoren voor het volgen van een tweede opleidingen door gekwalificeerde studenten. Het is niet de bedoeling het zgn. stapelen in het onderzoek te betrekken, maar juist het (bijna) simultaan volgen van opleidingen in het onderzoek. Het gaat hierbij om het volgen van een opleiding binnen het kader van de studiefinancieringsrechten tot 30 jaar.

Soorten factoren waar aan gedacht kan worden zijn, liggen op individueel (studenten)niveau en op instellingsniveau.

1. Financiële factoren:

- a. de mate waarin studenten oordelen dat bijverdiensten noodzakelijk zijn voor levensonderhoud waardoor de tijd voor een tweede opleiding ontbreekt
- b. de mate waarin de SF-rechten zijn opgebruikt kan een reden zijn om geen tweede studie op te pakken
- c. wellicht wordt door de instelling extra collegegeld geheven (ondanks ontbreken van een wettige grondslag) en vormt dit een belemmering?
- d. het systeem van de prestatiebeurs kan door de studenten als belemmering worden ervaren.
- e. hebben instellingen zelf financiële voorzieningen om studenten te stimuleren?

2. Onderwijskundige factoren:

- a. de inhoud van de opleidingsprogramma's (curricula) kan een bron van stimulerende danwel belemmerende factoren zijn: passen programma's inhoudelijk goed bij elkaar waardoor afstuderen in een tweede studie vlot verloopt (vb. rechten en bestuurskunde)?
- b. idem voor de studeerbaarheid van opleidingprogramma's: is de programmering meer of minder goed passend?
- c. draagt flexibilisering van opleidingsprogramma's mogelijk bij aan stimulansen voor het volgen van een tweede studie.

3. Motivationale factoren:

- a. overwegingen die individuele studenten maken bij het wel of niet willen/kunnen volgen van een tweede studie: intrinsieke motivatie uit inhoudelijke interesse of de tweede titel, betere arbeidsmarktverwachtingen, enz.
- b. volgen studenten een tweede studie op aanpalend terrein danwel op geheel verschillend gebied en wat zijn hierbij de afwegingen?
- c. in welke mate volgen studenten een tweede studie bij dezelfde instelling?
- d. de wens van studenten om snel de arbeidsmarkt te betreden vanwege verwachte (hogere) inkomens